Megméretve

A CPT-látogatás tanulságai

1994. november 1–14. között tett látogatást Magyarországon a Kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetés vagy bánásmód megelőzésére alakult bizottság (CPT). Jelentését a CPT az 1995. június 12–16. között tartott huszonötödik ülésén fogadta el.

E hosszú nevű európai bizottság viszonylag új intézmény. (Az ET döntéshozó testülete, a miniszteri bizottság, a tagállamok külügyminisztereiből vagy azok állandó képviselőiből áll. A miniszteri bizottság döntései ajánlások vagy európai konvenciók és szerződések formájában kerülnek a tagállamok kormányai elé. A két utóbbi jogi eszköz kötelező jellegű az aláíró államok számára. Eddig 145 konvenciót dolgoztak ki, ezek közé tartozik az „Európai Konvenció a kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozására" is.)

Előzményként megemlítendő még, hogy az ENSZ 1975-ben tett először kínzás elleni nyilatkozatot. E szerint kínzás, az emberi méltóság elleni támadás minden olyan cselekmény, amelyet *„szándékosan éles testi vagy lelki fájdalom kiváltása céljából alkalmaznak valakivel szemben"*. (Természetesen a jogszerűen alkalmazott szankciók következtében jelentkező testi és lelki fájdalom nem minősül kínzásnak.) A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a kínzás tilalma önmagában nem elegendő a jelenség megszüntetéséhez, ezért a hatékonyság elősegítésére a megfigyelő és jogorvoslati mechanizmusok mellett megelőzési törekvések is jelentkeztek. E törekvés hozta létre az ET keretében az Európai Konvenciót a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetés vagy bánásmód megakadályozására. Ezt 1978. november 26-án írták alá és 1989. február 1-jén lépett hatályba.

A kínzás tilalma alapvetően az emberi méltóságot védi. A tilalom sérelme elsősorban diktatórikus, rendezetlen társadalmi viszonyok között jellemző, de „alárendeltségi" helyzetben is előfordulhat. Így különös jelentősége van a szabadságuktól megfosztott személyek védelmének is. Az emberi jogokkal kapcsolatos alapállás és célok tekintetében különbséget kell tenni a CPT és az Európa Tanács két másik felügyeleti testülete, az Európai Bizottság és az Európai Emberi Jogi Bíróság között. Az Európai Bizottsággal és a Bírósággal ellentétben a CPT nem bíráskodó testület, amely fel lenne hatalmazva szerződéses kötelezettségek megsértésével kapcsolatos jogviták rendezésére. A CPT mindenekelőtt a bántalmazás megelőzésére hivatott mechanizmus, jóllehet speciális esetekben az események után is beavatkozhat. Ebből fakadóan, míg az Európai Bizottság és a Bíróság tevékenysége jogi értelemben „konfliktusmegoldó", addig a CPT tevékenysége „konfliktuselkerülő", méghozzá gyakorlati megközelítésben. Kötelezettségeinek teljesítése során a CPT vezérelve az, hogy mi-

nél szélesebb körű védelem érvényesüljön a visszaélések ellen, legyenek azok fizikai vagy mentális természetűek.

A CPT tevékenysége az együttműködés koncepciójára épül. A CPT-nek nem feladata, hogy nyíltan kritizálja a részes államokat, hanem hogy segítsen nekik az elfogadható és elfogadhatatlan bánásmódot és viselkedést elválasztó „cordon sanitaire" létrehozásában. A feladat teljesítése során a CPT-t három alapelv vezérli: a) a szabadságuktól megfosztott személyek bántalmazására vonatkozó tilalom abszolút érvényű; b) a bántalmazás – még enyhébb formáiban alkalmazva is – ellentétes a civilizált magatartással; c) a bántalmazás nemcsak annak áldozatára ártalmas, hanem az azt elrendelő vagy jóváhagyó tisztviselő számára is megalázó, és végső soron káros általában az országos hatóságokra nézve is.

A CPT először is feltárja a meglátogatott országokban a tényszerű helyzetet. Konkrétan megvizsgálja a meglátogatott intézmények általános körülményeit, megfigyeli a rendfenntartó állomány és más szervek személyzetének hozzáállását a szabadságuktól megfosztott személyekhez, beszélgetéseket folytat szabadságuktól megfosztott személyekkel, hogy megismerje az előzőekben felsoroltakkal kapcsolatos véleményüket és meghallgassa esetleges sérelmeiket, végezetül megvizsgálja a szabadságvesztés alapjaként szolgáló jogi és adminisztratív kereteket. Szükség esetén intézkedéseket javasol az olyan bánásmód megelőzésére, amely ellentétes a szabadságuktól megfosztott személyek ésszerűen elfogadható kezelési normáival.

Funkcióinak teljesítése során a CPT-nek jogában áll hasznosítania nem csupán az emberi jogokra vonatkozó európai egyezményekben foglalt jogi normákat, hanem számos más ide vonatkozó emberi jogi dokumentumot is (valamint azoknak az érintett emberi jogi szervezetek általi értelmezéseit). Ugyanakkor nem köti az ugyanezen a területen tényked bírói vagy félig jogalkalmazó szervek esetjogi megközelítése, de kiindulópontként vagy referenciaként alkalmazhatja azt a szabadságuktól megfosztott személyekkel kapcsolatos bánásmód értékelésénél az egyes országokban.

A CPT, illetve az Európai Bizottság és az Európai Emberi Jogi Bíróság közötti alapvető különbségek tehát a következők:

1. Az Európai Bizottság és a Bíróság célja elsősorban az, hogy tisztázza: megsértették-e az európai emberi jogi egyezményt. Ezzel szemben a CPT feladata a szabadságuktól megfosztott személyek mentális vagy fizikai bántalmazásának a megelőzése, s inkább a jövőbe tekint, mintsem a múltba. A tapasztalatokat nem annak alapján értékeli, hogy egy helyzet jogos vagy jogtalan, hanem hogy az adott jelenség kiindulópontja lehet-e olyan tendenciának, illetve bánásmódnak, amelyet a Bizottság nemkívánatosnak ítél. Így nemcsak azt vizsgálják, hogy történtek-e tényleges jogsértések, hanem figyelemmel vannak az „okokra" és előjelekre a jövőbeni lehetséges eseteket illetően.

Olyan részleteket is figyelembe vesznek, mint például a matracok állapota, a villanykapcsolók elhelyezése, a WC-hez jutás lehetősége, a börtön foglalkoztatási rendje, fizikai testgyakorlás, illetve a szabad levegőn tartózkodás lehetősége, egyéb zárkán belüli tevékenységek, a börtönlakók jogairól való tájékoztatást érintő kérdések, a fegyelmezésre vonatkozó rendelkezések. Kivizsgálják a személyi állomány durva bánásmódjára vonatkozó állításokat, ezekről tájékoztatást kérnek a hatóságoktól, megalapozottság esetén pedig ajánlásokat tesznek a helyzet orvoslására és hasonló esetek elkerülésére.

2. Az Európai Bizottság és a Bíróság rögzített egyezményes rendelkezéseket alkalmaz és értelmez. A CPT-t nem kötik ilyen rendelkezések, jóllehet hivatkozhat számos egyezményre, nemzetközi dokumentumra és az azok alapján formálódott esetjogra.

3. Funkciójának megfelelően az Európai Bizottság és a Bíróság emberi jogi területre szakosodott jogászokból áll. A CPT nem csupán ilyen jogászokra, hanem orvosokra, büntetés-végrehajtási szakértőkre, kriminológusokra stb. is támaszkodik.

4. Az Európai Bizottság és a Bíróság csak akkor avatkozhat be, ha egyének vagy államok ezt beadványban kérik. A CPT hivatalból intézkedik időszaki vagy ad hoc látogatások révén.

5. Az Európai Bizottság és a Bíróság tevékenysége jogilag kötelező érvényű állásfoglalásban összegződik, amely kimondja, hogy az adott állam megsértette egyezményben vállalt kötelezettségeit vagy sem. A CPT jelentésben összegzi tapasztalatait, s – ha szükséges – ajánlásokat és egyéb tanácsokat fogalmaz meg, amelynek alapján párbeszéd bontakozhat ki. Ha az érintett állam nem veszi figyelembe a CPT ajánlásait, akkor a CPT nyilatkozatot tehet közzé a kérdéssel kapcsolatban.

A konvenciónak, illetve a bizottság tevékenységének két alapelve van: az együttműködés és a titkosság.

Együttműködés

A bizottság és az érintett állam illetékes hatóságai közötti együttműködés követelményét a konvenció 3. cikke mondja ki, de áthatja ez az elv a többi rendelkezést is. Ennek jegyében zajlanak a látogatások, ennek biztosítását szolgálja az összekötő hivatalnok kinevezése és a folyamatos párbeszéd a bizottság és a kormány között.

Az államok biztosítani kötelesek a bizottságnak a feladat végrehajtásához szükséges összes rendelkezésükre álló információt, teljes körű tájékoztatást kell adniuk a közhatalom által szabadságuktól megfosztott személyek fogvatartási helyéről, szabad bejutást

kell biztosítaniuk a küldöttség tagjainak egyrészt az ország területére, másrészt a fogvatartási helyekre, és részükre ezen helyeken is szabad mozgást kell biztosítaniuk.

Az együttműködés kötelezettség is, ennek megszegése esetén a bizottság „szankciókat" alkalmazhat. Ha az állam nem hajlandó együttműködni vagy visszautasítja a javasolt módosításokat, akkor a bizottság kétharmados többséggel határozhat az elkészített jelentés nyilvánosságra hozataláról.

Ugyanakkor a bizottságnak is kötelessége az együttműködés. Az ilyen elmarasztaló határozat előtt lehetőséget kell biztosítani az érintett államnak álláspontja kifejtésére, másrészt figyelembe kell venni az állam nehézségeit is az ajánlások végrehajtása terén.

Titkosság

Vonatkozik a bizottság üléseire (zárt ülések), az ülésekről készített jelentésekre, a látogatások során nyert értesülésekre, ezekről az államoknak küldött jelentésekre és ajánlásokra, a bizottság munkájával kapcsolatos egyéb iratokra.

Nyilvános a bizottság éves munkájáról készített jelentés, de abban sem közölhetők bizalmas adatok. A látogatásokról készült jelentést a bizottság akkor teheti közzé, ha ahhoz az érintett állam hozzájárul, vagy azt maga kéri, mint esetünkben tette ezt Magyarország. Bizalmasan szerzett információkat azonban ilyenkor sem lehet közölni, és valamilyen konkrét személyt érintő adatokat is csak akkor, ha ehhez az érdekelt személy hozzájárul, vagy olyan módon történik a közlés, hogy a konkrét személyre nem lehet ráismerni. A titkosság azonban nem mehet a hatékonyság rovására, csak addig alkalmazható, amíg az együttműködést szolgálja, és nem jelent szemhunyást a nem megfelelő állapotok felett.

Bizalom

Az együttműködés és a titkosság mellett fontos *harmadik elem* a bizalom. A kormányok bizalmának megnyerése mellett szüksége van a fogvatartási intézmények személyzetének és a fogvatartottaknak a bizalmára is. Ezen a téren elsődleges feladat a megfelelő tájékoztatás a látogatások céljáról, a bizottság feladatának jellegéről és hatásköréről. Fontos, hogy a jogalkalmazók és a fogvatartottakkal kapcsolatba kerülő személyek képzésében is nyújtsanak ilyen irányú ismereteket. A személyzet szempontjából ez azért fontos, hogy ne érezzék a látogatást ellenségesnek, amely eleve vádol, hanem tudatosítani kell a bizottság tevékenységének megelőző jellegét. Az ilyen irányú képzés a fogvatartottak jogainak jobb megismerését és így hatékonyabb tiszteletben tartását is elősegítheti. A fogvatartottak tájékoztatása pedig azért szükséges, hogy a látogatás ne keltsen megalapozatlan reményeket, majd pedig csalódást. A fogvatartottakkal történő beszélgetés során az is erősíti a bizalmat, hogy az az intézmény képviselőinek ellenőrzése nélkül zajlik.

A CPT tevékenységével, feladataival kapcsolatos ismeretanyag az egyezményhez csatlakozásunk óta szinte „állandóan" napirenden volt (van) az állomány oktatásában, különböző megbeszéléseinken, ugyanakkor kiemelt gondot fordítottunk az elítéltek tájékoztatására, oktatására, holott a „csalódás" elkerülése már önmagában is indokolná ezt.

Az 1994. november 1–14. közötti látogatáson a CPT öt tagja, továbbá két szakértő és

négy tolmács vett részt. A bizottság kíséretében volt még a CPT titkárságának két tagja is. A büntetés-végrehajtási intézetek közül a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetet, valamint a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetét látogatták meg.

Általános vélemény volt, hogy az országos hatóságokkal folytatott megbeszélések a szoros együttműködés szellemében zajlottak. Általában nagyon kielégítő fogadtatásban részesültek mind a vezetés, mind a személyzet részéről minden meglátogatott intézményben. A bizottság jelentésében külön kiemelte azt az általános együttműködési szellemet, amelyet a delegáció magyarországi látogatása előtt, alatt és után tapasztalt, s amely összhangban áll az Egyezmény 3. cikkével. A látogatás időpontjában a Fővárosi Bv. Intézet befogadó-képessége 962 fő volt. Az intézetben 770 fogvatartott tartózkodott, ebből 109 fiatalkorú és 185 külföldi. (A 770 főből 606 volt előzetesen letartóztatott.) A másik meglátogatott intézet (Tököl) befogadóképessége 554, a látogatás idején 570 elítélt volt jelen, közülük 384 volt fiatalkorú, a többi felnőtt.

Általános megállapítások

A bizottság szerint mindkét intézetben láthatók azok az erőfeszítések, amelyeket a fogva tartás megfelelőbb körülményeinek biztosítása érdekében tesznek. Elismeréssel illették a rendre és a tisztaságra való törekvést is. Jelentésükben hangsúlyozták, hogy nem értesültek kínzásról vagy az elítéltek börtönszemélyzet által történő fizikai bántalmazásának más formáiról, sem a meglátogatott büntetés-végrehajtási intézményekben, sem másutt, s a látogatás során nem találkoztak erre utaló bizonyítékokkal sem. A záródokumentum kiemelte a fogvatartottak és a személyzet között meglévő jó kapcsolatot is. (Ez óriási erőfeszítés, következetes, szívós munka eredménye, de nem azt jelenti, hogy konfliktusmentes a kapcsolat, és nem fordul elő durva hangnem oda-vissza. 1994-ben 26 fegyelmi eljárást folytattunk elítélt sérelmére elkövetett cselekmény miatt.)

A bizottság jelentésében részletesen elemezte a fogva tartás körülményeiről szerzett tapasztalatait. Ennek keretében írtak az elhelyezési körülményekről, a cellák méreteiről, berendezéséről, a rezsimről, az ellátásról, a foglalkoztatásról, a képzésről stb. Megállapították a Fővárosi Bv. Intézet nagyfokú zsúfoltságát, amit elfogadhatatlannak minősítettek. Különösen kiemelték, hogy a 7 m^2-es, valamint a 14 m^2-es területen a 4-6 fő elhelyezése nem kívánatos. Nem találták megfelelőnek még rövid tartózkodás idejére sem azt a 20 „befogadó" zárkát, ahol az elítélt egy-két órát tölt a befogadási eljárás alatt. Hiába megfelelő a világítás, szellőzés, ezek mérete (1,2 m^2) minden pozitív jellemzőt közömbösít.

A delegáció nem volt „elragadtatva" a Fővárosi Bv. Intézetben jellemző rezsimtől, különösen az előzetesen letartóztatottak vonatkozásában és általában is nagyon alacsony színvonalúnak minősítették a fogvatartottak életminőségét.

A végrehajtási rezsim tekintetében a CPT küldöttségére pozitív benyomást tett a Tökölön alkalmazott többszintű fegyelmi rendszer, valamint a fiatalkorú bűnelkövetők szocioterápiás programjainak tervezésében és kivitelezésében résztvevők (nevelők, pszichológusok, pszichiáterek) együttműködése.

A fogvatartási részlegek anyagi feltételeit jónak minősítették, a körleten kívüli környezet része a humánus légkör kialakításának, ugyanakkor a körleteket kissé zordnak találták és hasznosnak tartanák a fiatalkorúak számára „felemelőbb" környezet kialakítását. Kedvező benyomást tett a bizottságra az intézet jól felszerelt könyvtára és sportlétesítményei. Kedvezőnek ítélték az alapfokú oktatást, arra is figyelemmel, hogy a 152 résztvevőből csak négy esetében volt kötelező az oktatásban való részvétel. Nagyon korlátozottnak ítélték azonban az oktatási lehetőséget azok számára, akik az alapképzésen túljutottak, továbbá szegényesnek találták a szakképzést. 1995-ben 23 fő vett részt eladói képzésben és 210 fő bőrtárgykészítő szaktanfolyamot végzett. 1996-tól autószerelő és famegmunkáló szakképzés indul. Tény viszont, hogy számos egyéb szakkör működik az intézetben, ám az ezekben folyó tevékenység nem alkalmas, de nem is irányul szakképzésre.

A CPT jelentése nagy terjedelemben foglalkozott orvosi kérdésekkel. A bizottság úgy találta, hogy az egészségügyi állomány létszáma mindkét meglátogatott büntetés-végrehajtási intézményben elfogadható. Jó színvonalúnak minősítették az egészségügyi helyiségek állagát és felszerelését. A CPT mindazonáltal indítványozta, hogy belépéskor valamennyi elítélt kapjon egy tájékoztató füzetet, amely ismerteti az egészségügyi szolgáltatásokat és emlékezteti őket az alapvető higiéniai előírásokra.

A CPT különösen aggasztónak találta a HIV-pozitív elítéltek elkülönítésének gyakorlatát. Orvosilag nem tartják indokoltnak annak a HIV-pozitív elítéltnek az elkülönítését, aki jól érzi magát. Mivel a magyar büntetés-végrehajtás gyakorlata jelentősen eltér az ET Miniszteri Bizottsága R(89) 14. sz. Ajánlásától, amely a HIV-fertőzés etikai kérdéseivel foglalkozik az egészségügyi ellátásban és a szociális környezetben, indokolt a jelzett állásfoglalásból néhány dolgot kiemelni.

Az állásfoglalás felhívja az egyes nemzeti hatóságokat: *„tekintsék ... a kötelező szűrést etikátlannak, eredménytelennek, szükségtelenül sértőnek, diszkriminatívnak és ellentétes hatásúnak ... és biztosítsák, hogy nem vezetik be egyetlen populáció-csoport esetében sem, különösen fogvatartott populációknál, mint például elítélteknél ...".*

Hasonló szellemű az R(93) 6. sz. Ajánlása is, amely szerint *„... az elítéltek kötelező tesztelését be kellene tiltani, hiszen az nem hatékony, s diszkriminatív, ezért etikátlan"*.

A büntetés-végrehajtás a HIV-szűrést nem saját erőforrásaiból végzi, és egy hatályos egészségügyi miniszteri rendelet előírásait hajtja végre. Ha az egészségügyi kormányzat a HIV-szűrés koncepcióján változtat, azt a büntetés-végrehajtás is követi, noha mi a jelenlegi megoldást támogatjuk. A szűrés során – a fogvatartott egyetértésével – levett minta kódszámmal kerül a laboratóriumba, a személyi adatok nincsenek feltüntetve. A laboratórium a vizsgálat eredményéről nem a börtönt, hanem a központi börtönegészségügyi szervet értesíti, amely szükség esetén – az orvosi titok megtartása mellett – intézkedik. Hangsúlyozni kell, hogy a szűrés a fogvatartott egyetértésével történik, az a személy, aki a szűrés ellen kifogást emel, nem kerül tesztelésre. Az eddig elvégzett sok tízezer vizsgálat során alig akadt ilyen.

A fogvatartottat sem esetleges fertőzött állapota, sem a szűrés miatt diszkrimináció nem éri. Ezt a célt szolgálja a HIV-fertőzöttek differenciált elhelyezése is a Fiatalkorúak Bv. Intézetében. Közel egy évtizedes tapasztalat (több tízezer szűrés) alapján megállapítható, hogy a jelenleg alkalmazott megoldás mind a közösség, mind a HIV-fertőzött fogvatartottak szempontjából a legjobbnak tűnik. Ha a fertőzés terjedése következtében az évi egy-két új esetnél többel, netalán tömeges előfordulással kell számolni a büntetés-végrehajtási intézetekben, ez a gyakorlat nem követhető.

A CPT számos egyéb kérdéssel foglalkozott, így az élelmezéssel, a kapcsolattartással, a fegyelmezéssel és az ehhez kapcsolódó parancsjoggal, valamint a személyzet képzésével.

Ez utóbbival kapcsolatban (személyzet) észrevételezték a gyors fluktuációból eredő problémákat, felhívták a figyelmet az ebből származó tapasztalatlanságra és képzési hiányosságokra. Ajánlásként fogalmazták meg azt is, hogy kiemelt prioritást kell biztosítani a szakmai képzésnek, illetve továbbképzésnek. A megfelelő szakmai színvonalról így fogalmaztak a jelentésben: *„Nincs jobb biztosíték a bántalmazás ellen, mint egy helyesen kiválasztott magatartást alkalmazni az elítéltekkel fenntartott kapcsolatokban. Az ilyen börtöntiszt jellemzőinek alapvető eleme a kommunikációs készségek magas színvonalú szakmai ismerete. Ezen készségek segítségével a börtöntisztek gyakran feloldhatnak olyan helyzeteket, amelyek egyébként erőszakba torkollhatnak. Általában is segíthetnek a feszültségek levezetésében, s javíthatják az életminőséget az intézményben, mindenki előnyére."*

A bizottság az élelmezéssel kapcsolatban kapta a legtöbb panaszt. (Ez meglehetősen gyakori más vizsgálatok esetében is.) Nyilvánvaló, hogy az élet alapvető kelléke az érdeklődés középpontjába kerül olyan embereknél, akik a bebörtönzés folytán egy intézményi napirend monotóniájához kötődnek. A rossz élelmezés elégedetlenség forrása lehet. A meglátogatott intézetek konyhái (a Fővárosi Bv. Intézet kivételével) meglehetősen rossz állapotban voltak (vannak), ezért is javasolja a CPT ezek mielőbbi felújítását.

Kapcsolat a külvilággal

A bizottság megállapította, hogy az elítéltek számára nagyon fontos, hogy az ésszerűség keretein belül jó kapcsolatokat tartsanak fenn a külvilággal. Mindenekelőtt lehetővé kell tenni, hogy az elítélt ápolhassa kapcsolatait családjával és közeli barátaival, különösen a feleségével, élettársával és gyermekeivel. Az ilyen kapcsolatok folytatása minden érdekelt számára

fontos, különösen az elítélt szociális rehabilitációja szempontjából. A vezérelv a külvilághoz fűződő szálak fenntartása legyen, amelynek alapvetően csak az egyértelmű biztonsági kockázat és a források szűkössége szab korlátokat. Ezt a szellemet tükrözi az 1987-es Európai Börtönszabályok számos ajánlása, kiváltképp a 43. cikk 1. bekezdése és a 65. cikk (e) pontja. Nem találta kielégítőnek a bizottság a Fővárosi Bv. Intézet gyakorlatát – havi egy óra látogatási idő – és a látogatás körülményeit sem. (Természetesen az ügyvédek naponta látogathatják a fogvatartottakat.) A Tökölön tapasztaltak esetében mind a gyakoriságot, mind a körülményeket jónak ítélték, bár észrevételezték, hogy néhány elítélt hozzátartozója a nagy távolság és a költségek miatt ritkán él a látogatási lehetőségekkel. A kapcsolat erősítésére javasolták a telefonálási lehetőségek bővítését.

A fegyelmi fenyítések közül a magánelzárás végrehajtását túl szigorúnak ítélték. Nevezetesen nem tartották jónak, hogy az elítélt csak két pokrócot kap a kemény fekhelyhez és a Fővárosi Bv. Intézetben csak a Bibliát olvashatja. Javasolták, hogy ezekben a zárkákban az elítélt legalább éjszakára kapjon matracot.

A panaszemeléssel és a felülvizsgálattal kapcsolatban megállapították, hogy ennek lehetősége alapvető biztosíték a bántalmazás ellen a börtönökben, ezért az elítélt számára „nyitott csatornákat" kell biztosítani mind a börtönön belül, mind azon kívül, továbbá lehetőséget kell kapnia az elítéltnek a megfelelő illetékesek bizalmas úton való megkeresésére. A CPT kiemelt fontosságot tulajdonít annak, hogy minden bv. intézményt rendszeresen keressen fel egy független testület, amely felhatalmazást kap a panaszok átvételére vagy intézkedések megtételére, továbbá az intézmény ellenőrzésére. A CPT fontosnak tartotta azt is, hogy az elítélt bizalmas levélben fordulhasson az intézet igazgatójához.

A bizottság a magyar féltől további információt kért a fenyítések elleni jogorvoslati fórumokról, az eljárás rendjéről, a bánásmóddal összefüggő fegyelmi vétségekről, a magyar hatóságokról, ahová az elítélt panasszal fordulhat. Az állomány szakmai képzéséről, tovább az ombudsman-intézmény fogvatartottakkal kapcsolatos tevékenységéről. Javaslatot tettek többek között a zsúfoltság csökkentésére, a látogatási és telefonálási lehetőség bővítésére, a konyhák állapotának javítására, a szabad levegőn tartózkodási lehetőség növelésére, az előzetesen letartóztatottak napi programjának célirányos tevékenységgel való eltöltésére, továbbá arra, hogy – üdvözölve az ügyészségek és bíróságok jelenlegi hozzáállását – tovább ösztönözzük az említetteket az intézetek látogatására mind az elítéltek, mind a személyzet körében (legyenek „láthatóak" – szól a javaslat). A bizottság kérésének megfelelően az igazságügy-miniszter először 1996 januárjában közbenső jelentést, majd 1996 júliusáig végleges jelentést készít az észrevételek, illetve a javaslatok végrehajtásáról.

Januárban részletes jelentést készítettünk az említett körben. Ebben jeleztük, hogy az igazságügy-miniszter több alkalommal a kormány elé terjesztette a büntetés-végrehajtás fejlesztésére irányuló javaslatait. Ennek eredménye, hogy a kormány döntött egy Budapesten vagy környékén létesítendő új börtön megépítéséről, folytatódik a kecskeméti beruházás, ahol már működik egy 60 fő befogadására alkalmas korszerű intézet. 1996-tól a személyzet képzésének javítása érdekében új iskola kezdi meg működését (maga az épület már a büntetés-végrehajtás tulajdonában van). 1996-tól 150 fővel emelkedik a személyzet létszáma, és központi támogatással javulnak az elítéltek foglalkoztatásának feltételei.

Ami a jogalkotást illeti, nyugodtan mondhatjuk, hogy Magyarország rendelkezik az európai normáknak megfelelő, korszerű jogszabályokkal. Befejeződött azoknak a miniszteri rendeleteknek a megfogalmazása, amelyek az ún. Bv. Szabályzatot váltják fel, továbbá az országos parancsnokság dolgozik a különleges biztonságú körleteken fogva tartottakkal, illetve a különösen veszélyesnek ítélt elítéltekkel való bánásmódra vonatkozó szabályok áttekintésén, megkezdtük az elítéltek panaszainak felülvizsgálatát (a CPT elnökéhez fordulás lehetőségéről az intézmény parancsnokához címzett bizalmas levélről).

*

Az Európa Tanács kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult európai bizottság látogatása rendkívül hasznos a büntetés-végrehajtás számára. A bizottság megállapításai reálisan tükrözik a magyar börtönviszonyokat, ugyanakkor pozitív visszajelzésként is szolgálnak, hiszen egyértelművé vált, hogy az igazságügyi tárca törekvései helyesek. A bizottság látogatásának egyik legnagyobb eredménye, hogy nemcsak a közvélemény, hanem a kormány figyelmét is felhívták a büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzetére, valamint azokra a gondokra, amelyek megoldásra várnak. Véleményünk szerint a magyar büntetés-végrehajtás vállalni tudja az európai léptékű megmérettetést. Intézeteink építészeti körülményei minden bizonnyal több ponton nem képesek megfelelni a normáknak. A konvenció aláírása, majd ratifikálása is kormányzati szintű lépés, így természetes, hogy a feltételek megteremtése sem várható kizárólag a büntetés-végrehajtástól. A mi feladatunk, hogy a meglévő viszonyok között alakítsuk ki a legkedvezőbb fogvatartási körülményeket, a kezelés során pedig zárjuk ki annak a lehetőségét, hogy megsértsük a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozásáról szóló konvenció szellemiségét.

Tari Ferenc